

Giganci Nauki

<https://gigancinauki.pl/gn/biogramy/84415,Jedrzejewicz-Jan-Walery.html>
2022-10-02, 08:25

Jędrzejewicz Jan Walery

JĘDRZEJEWICZ Jan Walery (14 IV 1835, Warszawa – 19 XII 1887, Płońsk), astronom, lekarz. Syn Jana, adwokata, i Ewy Konarzewskiej.

Po ukończeniu w 1852 warszawskiego gimnazjum realnego, rozpoczął studia na wydziale architektury Szkoły Sztuk Pięknych w Warszawie, lecz porzucił je i ostatecznie 1856–61 studiował medycynę na wydziale lekarskim Uniw. Moskiewskiego (utrzymując się z korepetycji i lekcji muzyki). Po studiach odbył podróż naukową po Europie, a po powrocie otworzył w 1862 praktykę lekarską w Płońsku. Stopniowo gromadził instrumentarium astronomiczne i meteorologiczne; 1872–75 uruchomił w Płońsku prywatne obserwatorium astronomiczne, którego głównym instrumentem był zakupiony u C. von Steinheila ekwatoriał z obiektywem o średnicy 162 mm, oraz stację meteorologiczną. Latem 1878 przeniósł się z obserwatorium do Sokołowa Podlaskiego, gdzie nabył dom, ale już na początku 1879 powrócił do Płońska i w III 1879 rozpoczął odbudowę obserwatorium. W 1883 nabył od spadkobierców A. Lewickiego (właściciela prywatnego obserwatorium w Częstochowie) refraktor Cooke'a o średnicy 140 mm.

Najważniejszym wkładem J. w astronomię są jego obserwacje gwiazd podwójnych, prowadzone od 17 VI 1876 do 4 XI 1887; ich wyniki weszły w skład *A General Catalogue of Double Stars Within 121° of the North Pole* S.W. Burnhama (Carnegie Institution of Washington, 1906). Wyniki obserwacji publikował w „Astronomische Nachrichten”, a w „Vierteljahrschrift der Astronomischen Gesellschaft” umieszczał regularnie sprawozdania z działalności obserwatorium. Opracowywał również i publikował gromadzone przez siebie dane meteorologiczne za lata 1875–87, poszukując związków między warunkami pogodowymi i pojawianiem się niektórych chorób. Był

jednym z najwybitniejszych popularyzatorów nauki swoich czasów: wygłosił wiele odczytów publicznych, publikował artykuły w prasie (m.in. w czasopiśmie „Korespondent Płocki”, „Przyroda i Przemysł”, „Wędrowiec”, „Wszechświat”). W 1886 wydał *Kosmografię*, uznawaną za najlepszy polski podręcznik astronomii przeł. XIX i XX wieku. Jej drugie wydanie, w opracowaniu M. Ernsta, ukazało się w 1907.

Po śmierci J., który zmarł na tyfus, wypełniając obowiązki lekarza, jego obserwatorium, należące do najlepiej wyposażonych na ziemiach polskich, staraniem uczonych warszawskich zostało w 1898 przeniesione do Warszawy i ulokowane na terenie szkoły mechaniczno-technicznej H. Wawelberga i S. Rotwanda. Obserwatorium nadano imię J.

PSB (E. Stocki).

M. Ernst: *Astronomia w Polsce. Zarys historyczny*, „Kosmos” 1928, tom jubileuszowy, s. 165–188; W. Fećko: *Jan Walery Jędrzejewicz (1835–1887, lekarz i astronom płoński (w 50-tą rocznicę zgonu)*, „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny” 1938, t. 17; J. Kowalczyk: *Wiadomość o obserwatorium w Płońsku i o pracach Jana Jędrzejewicza w dziedzinie astronomii i meteorologii*, „Prace Matematyczno-Fizyczne”, 1888, t. 1, s. 113–118; P. Rybka: *Prywatne obserwatoria i popularyzacja astronomii*, [w:] E. Rybka, P. Rybka: *Historia astronomii w Polsce*, t. 2, Wrocław 1983, s. 191–199; *Życie i praca dra Jana Walerego Jędrzejewicza – astronoma, meteorologa, klimatologa, lekarza, popularyzatora nauki (1835–1887)*, oprac. M. Krysiak, „Biografie Płońszczyzn” Płońsk 2001, z. 3.

Jarosław Włodarczyk

[Poprzedni](#)
[Następny](#)